

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.151
у Львівському національному університеті імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук,
професора кафедри практичної психології Інституту управління,
психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
Католик Галини Вікторівни
на дисертацію Абрамюк Олени Олександрівни «Копінг як чинник
суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05
«Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»**

Актуальність тематики дисертаційного дослідження. В українських реаліях сьогодення важко уявити важливіше практично-психологічне питання для суспільства, ніж проблематика збереження та відновлення благополуччя людини в умовах стресогенних впливів різної сили та інтенсивності, оскільки з початком російської агресії не залишилось жодної української сім'ї, яку б оминув руйнівний вплив війни на благополуччя людини. Об'єктивна стресогенна реальність (втрата дому, близьких людей, роз'єднані сім'ї, вимушена еміграція, страх за власне життя, своїх близьких та існування всієї нації, перебування в окупації, в полоні, участь у бойових діях, проблематика повернення з війни та соціальна реадаптація, руйнівний вплив на психіку гібридної війни) зумовлюють нагальність вирішення питання пошуку ефективних способів стресодолавання та відновлення після стресоподій, що дозволяють людині зберігати благополуччя та оптимальне функціонування в складних умовах сьогодення.

Дослідниця як вирішення проблематики збереження благополуччя людини пропонує звернення до вивчення можливостей копіngu подружжя, що включає індивідуальний копінг як конструктивну активність кожного з шлюбних партнерів, синергію діади, а також зовнішню соціальну підтримку сімейної системи, що спрямовано на редукування стресогенних впливів та збереження суб'єктивного благополуччя кожного з шлюбних партнерів та їх дітей, а також сприяє здоровому простору функціонування всієї сімейної системи як місця захисту та розвитку особистості.

Тому тема дисертаційної роботи Абрамюк Олени Олександрівни «Копінг як чинник суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів» є вкрай необхідною, актуальною та перспективною в умовах українських реалій гострої потреби відновлення благополуччя людини, сім'ї та суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження здійснювалось у межах науково-дослідницьких тем кафедри психології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-політичної трансформації українського суспільства» (номер держреєстрації № 0115U003560), «Особистість в соціумі: психологічні механізми активності» (номер держреєстрації № 0118U0006198). Тему дисертації затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (Протокол № 27 / 10 від 26.10.2016).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх наукова новизна. Подана до захисту дисертаційна робота є цілісним, завершеним та самостійним дослідженням. Належну наукову обґрунтованість сформульованих в дисертації наукових положень, висновків та достовірність результатів забезпечено якісно здійсненим адекватним теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень з опорою на загальноновизнані положення загальної психології і психології особистості, зокрема новітні досягнення зарубіжних авторів, опубліковані у відповідних зарубіжних виданнях; репрезентативністю вибірки емпіричного дослідження; застосуванням взаємодоповнюючих психодіагностичних методик; відповідних методів обробки статистичних даних, зокрема методами описової математичної статистики, аналізу надійності шкал (за індексом α -Кронбаха), кореляційного, порівняльного, кластерного, дискримінантного, регресійного, багатофакторного експлораторного та конфірматорного видів аналізу. Використані методичні прийоми і психодіагностичний інструментарій, отримали належне теоретичне й емпіричне обґрунтування, відповідають предмету, меті й завданням дослідження, що значно підвищує їх валідаційну цінність.

Не викликає сумніву наукова новизна дисертаційного дослідження, оскільки наукова праця є першим науковим дослідженням в Україні, у якому комплексно описано копінг подружжя та його вплив на суб'єктивне благополуччя шлюбних партнерів в сім'ї як системі, а також сформульовано висновки та рекомендації для фахівців ПЗПСП, що працюють з сім'ями, з метою вдосконалення системи організації психосоціального супроводу та збереження/ відновлення психічного здоров'я членів родини.

Авторкою вперше теоретично обґрунтовано та комплексно описано структуру копіngu шлюбних партнерів як свідомої активності захисту сімейної системи та її членів від стресовпливів зовнішнього та внутрішньосімейного походження; визначено місце та значення копіngu подружжя серед чинників суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів; здійснено повний переклад та адаптацію Опитувальника діадного копіngu (DCI) швейцарського автора

Г. Боденманна, що дає змогу досліджувати діадний копінг шлюбних партнерів, для яких українська мова є рідною; емпірично визначено ефективність поєднання справедливого проблемно-орієнтованого та емоційно-орієнтованого копінгу подружжя для збереження/відновлення суб'єктивного благополуччя особистості в шлюбі; емпірично встановлено вплив індивідуального та діадного копінгу подружжя на суб'єктивне благополуччя кожного з шлюбних партнерів, а також доведено, що успішна стрес-комунікація шлюбних партнерів є активатором ефективного копінгу подружжя.

Окрім цього, в дисертаційній роботі авторка поглибила уявлення про чинники та умови формування суб'єктивного благополуччя подружжя в шлюбі, детально описала зміст та значення ефективної комунікації в діаді з метою збереження суб'єктивного благополуччя кожного з шлюбних партнерів та життєздатності сімейної системи. Отримали подальший розвиток у дисертації наукові розробки зарубіжних дослідників діадного копінгу подружжя, принципи та механізми ефективного вирішення конфліктів в парі з метою позитивної динаміки сімейної системи. Вважаю перспективною візію авторки щодо розвитку сімейної системи в парадигмі справедливого партнерства, що відповідає вимогам часу, викликам сьогодення та ідеям демократії. Вони можуть стати науково-практичним вектором до утворення подружнього союзу нового зразка, в якому окреслені цінності та синергічні можливості такого союзу для особистості, знаходження організації сімейної системи, яка б дозволяла її членам почувати себе благополучно, зберігати фізичне та психічне здоров'я, забезпечувати простір для розкриття внутрішнього потенціалу людини, розвитку окремої особистості та здорового суспільства загалом.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлено в роботі характеризуються повнотою дослідження, послідовною та логічною структурною побудовою, що свідчить про цілісність дослідження, відповідають необхідним вимогам заявленому рівню роботи. Таким чином, сучасний методичний рівень роботи, відповідність вибірки критеріям репрезентативності, адекватність математико-статистичного аналізу дозволяють вважати результати дослідження, висновки та рекомендації достовірними та науково-обґрунтованими.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертаційна робота О. О. Абрамюк є логічно побудованим дослідженням. Вона складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, де визначено актуальність, мету та завдання, новизну дослідження, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. У праці чітко подано науковий апарат дослідження, обґрунтування актуальності теми, сформульовано мету та завдання дисертації, забезпечено відповідність предмету дослідження, завдань та висновків, що

логічно та послідовно вибудовуються зі змісту основної частини дисертації. Дисертанткою методологічно грамотно визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, які достатньою мірою відповідають заявленій темі. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й емпіричному визначенні значення копінгу подружжя як чинника суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів.

Відповідно до мети було сформульовано такі завдання: концептуалізувати поняття суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів, окреслити його особливості в контексті сімейної системи та чинники формування в шлюбі; проаналізувати існуючі підходи до розуміння феномену «копінг» шлюбних партнерів, визначити зміст цього поняття та його особливості в контексті сімейної системи; визначити спектр копінгу шлюбних партнерів, що позитивно впливає на їхнє суб'єктивне благополуччя, а також ті копінг-стратегії та взаємодії в стресі, що знижують SWB шлюбних партнерів; обґрунтувати методичні засади дослідження копінгу шлюбних партнерів як чинника їхнього суб'єктивного благополуччя та підібрати психодіагностичний інструментарій для ґрунтового аналізу та формування висновків; окреслити основні напрями психологічної роботи зі шлюбними партнерами щодо навчання ефективному копінгу як свідомій активності виходу зі стресу та підвищення рівня їхнього суб'єктивного благополуччя та оптимального функціонування сімейної системи. Загалом дисертаційна робота відзначається чіткістю, логічністю та системністю на кожному етапі її виконання – від обґрунтування наукового апарату дослідження (визначення актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, презентації його методологічної бази і методів) до викладу розділів дисертації та обґрунтування висновків.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження копінгу шлюбних партнерів та його місця в структурі чинників їхнього суб'єктивного благополуччя»* здійснено теоретико-методологічний аналіз копінгу як чинника суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів. Ґрунтова обізнаність з фундаментальними історико-філософськими та сучасними підходами до розуміння суб'єктивного благополуччя особистості, а також з класичними і сучасними теоріями та концепціями поняття «копінгу» дозволило авторці вдало та логічно об'єднати ці об'ємні теоретичні конструкти в єдиний цілісний вимір в межах дисертаційного дослідження. Дисертанткою проаналізовано значний обсяг наукових джерел вітчизняних, а також іноземних авторів, що стосуються теми роботи. Зазначена теоретико-методологічна база відрізняється фундаментальністю психологічних підходів та положень, на які опиралася авторка.

На основі узагальнення філософських та психологічних підходів до розуміння суб'єктивного психологічного благополуччя окреслено його концептуальну структуру, що включає когнітивний, емоційний та

«евдаїмоністичний» компоненти, змістовно та ґрунтовно описано поняття суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів та його особливості в шлюбному союзі. Безумовно привертає увагу здійснений на якісному рівні ґрунтовний теоретичний аналіз умов та чинників суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів, що має цілісний та завершений виклад. При цьому обґрунтовано вагоме місце серед цих чинників копінгу подружжя. Дослідниця проаналізувавши існуючі підходи до розуміння феномену «копінг» шлюбних партнерів, визначила його зміст, що вміщує в себе різноманітні форми активності людини з метою редукування стресових станів та всі види взаємодії суб'єкта із викликами / труднощами, які необхідно вирішити, уникнути, взяти під контроль або пом'якшити/нівелювати. Дисертантка описала особливості копінгу в контексті сімейної системи та структуру копінгу подружжя, в якій виділила: *індивідуальний копінг* кожного з шлюбних партнерів реактивного та проактивного рівнів, охоплюючи тим самим весь темпоральний вимір життєздійснення людини; *діадний копінг* шлюбних партнерів, що включає стрес-комунікацію в парі, позитивний та негативний діадний копінг кожного з шлюбних партнерів та спільний діадний копінг; а також *зовнішню соціальну підтримку*.

На підставі результатів глибинного теоретичного аналізу копінгу подружжя обґрунтовано його особливості та значення для особистості в межах сімейної системи. Визначено, що копінг подружжя може утворювати синергічний захист сімейної системи та її членів та є кількарівневим чинником суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів, що впливає як на компоненти суб'єктивного благополуччя кожного з партнерів, так і забезпечує здорове функціонування системи загалом як безпечного місця розвитку кожного з подружжя та їх дітей. За результатами теоретичного аналізу проблеми розроблено теоретичну модель копінгу як чинника суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів.

У другому розділі «*Організаційно-методичне забезпечення емпіричного дослідження копінгу шлюбних партнерів та його місця в структурі їхнього суб'єктивного благополуччя*» обґрунтовано програму емпіричного дослідження, логічно структуровано та послідовно означено його етапи відповідно до визначених мети та завдань. Програма включила три етапи: підготовчий, основний і етап аналізу та інтерпретації результатів. На підготовчому етапі було визначено емпіричні показники та вибрано відповідний методичний інструментарій, вибрано групу досліджуваних та проведені пілотажні дослідження, за допомогою яких було апробовано та уточнено діагностичний інструментарій, що додатково підтверджує ґрунтовний підхід до емпіричного дослідження. Розроблений діагностичний комплекс методичного інструментарію достатньо повно репрезентує апробацію теоретичної моделі копінгу подружжя як чинника суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів.

Належної позитивної оцінки заслуговує також здійснення повної адаптації українською мовою Опитувальника діадного копінгу (DCI) швейцарського дослідника Г. Боденманна в межах дисертаційного дослідження. Дисертанткою було виконано незалежні прямі і зворотні переклади тексту методики носіями мови, розраховано статистичні показники еквівалентності перекладу, внутрішню консистентність шкал та показники ретестової надійності. Оцінка конструктивної валідності української версії здійснювалася шляхом визначення її факторної структури за допомогою конфірматорного факторного аналізу. Безумовно перевагою даної роботи є отриманий надійний і валідний інструмент, який дає змогу досліджувати діадний копінг україномовних шлюбних партнерів.

На основному етапі відповідно до визначених емпіричних показників та окресленої структури групи досліджуваних, за допомогою підібраних методик було зібрано емпіричні дані, необхідні для перевірки теоретичної моделі. Заслуговує позитивної оцінки вибірка дисертаційного дослідження копінгу шлюбних партнерів як чинника їхнього суб'єктивного благополуччя, що загалом охоплює 758 респондентів, на основному етапі у дослідженні взяли участь 612 осіб (306 гетеросексуальних пар в шлюбному союзі).

Упродовж третього етапу здійснювалося математико-статистичне опрацювання, аналіз та інтерпретація зібраних емпіричних даних, а також на основі отриманих даних здійснювалося формування рекомендацій для практичних психологів та фахівців, що працюють з сім'ями, з метою підвищення суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів як ядра сімейної системи.

У третьому розділі *«Результати емпіричного дослідження копінгу шлюбних партнерів як чинника їхнього суб'єктивного благополуччя»* представлені основні результати проведеного емпіричного дослідження. Ретельно, логічно та послідовно за допомогою математико-статистичних методів проаналізовано внутрішньосімейну взаємодію партнерів в парі та їхнє суб'єктивне благополуччя, весь спектр копінгу шлюбних партнерів та їхні взаємозв'язки з суб'єктивним благополуччям кожного з шлюбних партнерів. Авторкою доведено позитивний вплив широкого репертуару індивідуального копінгу особистості в шлюбі на її суб'єктивне благополуччя, при цьому авторка акцентує на важливості як індивідуального копінгу кожного з партнерів, так і позитивного діадного копінгу. Включений у структуру шлюбних партнерів проактивний копінг орієнтований на майбутнє, тому може сприяти проходженню партнерами нормативних сімейних криз та прогнозованих труднощів за активного осмислення та розуміння подружжям їх суті та вживання практичних заходів щодо їх зменшення і/чи усунення.

Для з'ясування міри впливу кожної змінної копінгу подружжя на суб'єктивне благополуччя шлюбних партнерів пари дослідницею проведений

множинний лінійний регресійний аналіз, а також здійснено порівняльний аналіз регресійних моделей подружніх партнерів з низьким, високим рівнем благополуччя обох шлюбних партнерів та групу, в якій партнери мають полярні значення суб'єктивного благополуччя. Результати регресійного аналізу для групи з *високим суб'єктивним благополуччя обох шлюбних партнерів* засвідчують наявність в парі діалогу, вміння повідомляти про власне стресонавантаження та чути стрес-повідомлення партнера, відсутність негативного діадного копінгу (ворожих слів чи дій в сторону партнера), існування простору для проявлення емоцій в стрес-комунікації та цілепокладання щодо майбутніх подій, що орієнтоване на достовірній інформації, узгодженості дій партнерів та на спроби вирішення проблем, що дозволяє зберігати суб'єктивне благополуччя кожному з шлюбних партнерів на високому рівні. В групі досліджуваних шлюбних партнерів з *низьким рівнем суб'єктивного благополуччя обох партнерів*, характерним є відсутність пошуку соціальної підтримки, суб'єктивно висока оцінка власних копінг-зусиль щодо підтримки партнера та оцінка дій у стресі партнера як негативних/ворожих, що засвідчує відсутність доброї стрес-комунікації та неможливість отримання підтримки в сім'ї та активації копінгу подружжя. В групі досліджуваних з *полярними значеннями суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів* виділені чинники засвідчують неконгруентність сприймання копінг-зусиль партнерів по відношенню один до одного та відсутність діалогу в парі в стресових ситуаціях, що призводить до відсторонення, автономізації кожного з подружжя, іноді патологізації стосунків. На основі ґрунтовного аналізу емпіричних даних, авторка представила модель динаміки подружньої підсистеми під впливом стресу та детально описала копінг та способи міжособистісної взаємодії внаслідок успішної/неуспішної стрес-комунікації шлюбних партнерів.

Авторка підсумовує, що ефективний копінг активується за допомогою якісної стрес-комунікація подружжя та визначає вектор можливостей кожного з подружжя як суб'єктів активності справлятися зі складними життєвими обставинами, справедливо використовуючи ресурси один одного та об'єднуючи спільні ресурси для отримання синергії при зустрічі з високоінтенсивними стресонавантаженнями. Заслуговує позитивної оцінки цілісне об'ємне бачення дисертантки окресленої проблематики, що відображається в розгляді не лише сімейного благополуччя шлюбних партнерів, а скрупульозне дослідження всього життєвого простору двох особистостей, що утворюють шлюбний союз. Це відкриває голографічні можливості як індивідуальних ресурсів кожного з шлюбних партнерів (індивідуальний копінг реактивного та проактивного рівнів), а також позитивні синергічні ефекти їхньої подружньої взаємодії (позитивний діадний копінг). Трактування копінгу як своєрідного покрову сімейної системи та її членів дозволяє усвідомлювати вразливість подружжя

внаслідок стресоподій та розширювати простори можливого відновлення та збереження благополуччя людини (ресурси діади) та сім'ї (зовнішня соціальна підтримка), а, відтак, будувати ефективну систему підтримки родин внаслідок інтенсивних стресонавантажень, в тому числі в надскладних реаліях військового часу на національному та регіональному рівнях.

Висновки дисертаційної роботи є переконливими, чітко сформульованими та логічно відповідають поставленій меті і завданням дослідження. Отримані результати постали основою для побудови емпіричної моделі копіngu як чинника суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів. Абрамюк О.О. в роботі акцентує на можливості розширювати репертуар копіngu подружжя та визначає перспективу науціння копіngu, що передбачає розвиток знань та практичних навиків про те, як усвідомлено і гнучко використовувати найбільш зрілі та ефективні стратегії управління своїм психологічним станом та життєвими труднощами. На основі одержаних теоретичних та емпіричних результатів розроблено рекомендації щодо психологічної, психосоціальної та психотерапевтичної роботи з подружніми парами з метою ефективної адаптації, збереження та відновлення благополуччя шлюбних партнерів після стресоподії, а також окреслено напрямок психоедукаційного розвитку та створення тренінгових програм з окресленої тематики.

Дисертаційна робота є самостійним, цілісним і завершеним дослідженням, в якому представлено теоретичні та практичні аспекти феномену копіngu та його значення для збереження та відновлення суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів як ядра всієї сімейної системи, що забезпечує здоровий психологічний простір для відновлення та розвитку всіх її членів. Робота містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що є суттєвим внеском у розвиток вітчизняної психології.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів

Результати дисертації О. О. Абрамюк мають вагому теоретичну і практичну цінність. Теоретичні напрацювання авторки дають цілісне розуміння поняття суб'єктивного благополуччя особистості, розширюють та доповнюють сучасні знання про чинники суб'єктивного благополуччя подружніх партнерів, а отримані емпіричні результати визначають місце копіngu подружжя серед цих чинників, а також специфіку функціонування подружньої підсистеми в умовах стресовпливів та перспективу відновлення благополуччя після стресоподії. Результати дисертаційного дослідження мають важливе наукове значення для психології здоров'я, психології реабілітації, психології сім'ї та можуть бути використані у навчальних програмах таких дисциплін: «Психологія сім'ї», «Психологія стресу та копіngu», «Клінічна психологія», «Психологія тривожності», «Сімейне консультування» та «Психологія щастя», а також у

подальших наукових дослідженнях.

На основі матеріалів дисертаційного дослідження було створено навчальну програму для психологів та психотерапевтів, що працюють з сім'ями під час війни, навчання реалізоване в межах апробації дисертації в Центрах психологічної підтримки. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів практичними психологами та іншими фахівцями ПЗПСП, що працюють з сім'ями, з метою ефективної адаптації, збереження та відновлення благополуччя шлюбних партнерів після стресоподії, що особливо актуально в умовах війни та післявоєнного відновлення сім'ї як простору сталого розвитку усіх її членів. Особливо перспективним в межах розвитку здорової сімейної взаємодії є розвиток партнерського інтелекту та копінгу подружжя, що описані у представленій дисертаційній роботі.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для розробки психоедукаційних та тренінгових програм як для подружжя в умовах стресогенних впливів та на етапах відновлення благополуччя, так і для розвитку копінгу особистості при зустрічі зі стресоподією у спосіб дослідження вже існуючого копінгу подружжя та визначення його ефективності для захисту всіх членів сімейної системи, а також навчання їх всього спектру копінгу. Окрім цього, результати дисертаційного дослідження є цінними для програм психологічного відновлення родин, що внаслідок війни переживали гострі та пролонговані стреси, були розділені та потребують допомоги в реадаптації та відновленні їхнього індивідуального та сімейного благополуччя.

Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

У дисертації О. О. Абрамюк сформульовані завдання, необхідні положення та повністю розкрито їх зміст відповідно до тематики дослідження. Вони відображені у восьми наукових статтях (з них 5 – у фахових виданнях України; 2 – у закордонному виданні; 1 – у нефаховому виданні України). Опубліковані наукові праці дисертантки, які зараховані за темою дисертації, відповідають чинним вимогам, що встановлені для здобуття ступеня доктора філософії. Також дисертанткою апробовано результати на восьми міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях з очною та дистанційною формою участі.

Відомості про дотримання академічної доброчесності

Аналіз дисертації та наукових публікацій Абрамюк Олени Олександрівни дозволяє стверджувати, що вони не містять порушень академічної доброчесності. Робота не містить ознак академічного плагіату чи інших

порушень, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленої наукової роботи, що дозволяє зробити висновок про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності.

Зауваження до дисертації.

Хоча дисертаційне дослідження Абрамюк О.О. загалом виконане на достатньо високому рівні, можна вказати декілька зауважень:

1. В третьому розділі, п.3.4 зустрічаються таблиці, на які немає посилань (ст.201, 204, 205, 207, 216)

2. У дисертаційному дослідженні можна зустріти стилістичні невідповідності та орфографічні помилки, а також на с.102 і с.216, пропущено посилання на використані джерела.

3. Вважаємо доречним зауважити, що в представленій науковій роботі використано деякі підходи радянських вчених. Так, суб'єктний підхід дістав теоретичне та методологічне обґрунтування і набув широкого запровадження у психологічній науці й практиці саме в психології радянських часів. Хоч існує думка, що наука не має національності й не обмежується державними кордонами, разом з тим вона повинна враховувати національні інтереси своєї держави та служити власному народові. Виправданою в даній ситуації видається позиція врахування поліфонії наукових думок, оскільки складно заперечити важливість суб'єктного підходу в цій роботі зокрема та загалом в психології. Більше того, за твердженням В. Татенка, «більші шанси на перемогу отримує та сторона, чиї показники за критерієм суб'єктності вищі». В цьому світлі рекомендую надалі в наукових працях спрямовувати свою увагу на дослідження європейських та інших дослідників, що знаходяться з нами сьогодні у одному ціннісному вимірі.

Вказані зауваження та окреслені недоліки не впливають на загальну високу оцінку та не спростовують одержаних наукових результатів дисертаційної роботи Абрамюк О.О.

Висновок щодо відповідності дисертаційної роботи нормам

Дисертація Абрамюк Олени Олександрівни на тему «Копінг як чинник суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів» подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому розв'язано наукове завдання теоретичного обґрунтування та емпіричного визначення місця та значення копінгу подружжя серед чинників суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна, повнота викладу дисертації в опублікованих

працях підтверджують, що авторка виконала роботу на належному методологічному, науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях. Дисертаційна робота «Копінг як чинник суб'єктивного благополуччя шлюбних партнерів» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка, Абрамюк Олена Олександрівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

**докторка психологічних наук, професорка,
професорка кафедри практичної психології
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ**

Галина КАТОЛИК